

Проведені дослідження доводять, що організація інтегрованих структур на основі кластерного підходу сприяє розвитку інноваційних процесів, поліпшенню інвестиційного клімату галузей продуктового підкомплексу АПК регіону й, тим самим, підвищенню його конкурентноздатності.

Список використаних джерел:

1. Калькаєв И. Г. Обґрунтування й формування критеріїв стійкого розвитку зерно-продуктового підкомплексу / И. Г. Калькаєв // Формування ринкових відносин у регіональному АПК : матер. Міжнарод. заочн. наук.-практ. конф. / під заг. ред. М. П. Гриценко. - Барнаул : Аз Бука, 2004. - С. 292-300.

2. Бобильов Д.С. Агропромислова інтеграція- необхідна умова адаптації АПК до ринку // Економіка сільськогосподарських і переробних підприємств. 2009 №7. С. 70.

3. Путін В.В. Забезпечення стійкого розвитку сільського господарства - пріоритетне завдання. // Економіка сільського господарства Росії. 2010. №2. С. 11-14.

Рецензент: д.е.н. Шуст О.А.

УДК 657

**ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ У ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ
ЗА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИМИ КОНТРАКТАМИ**

Галещук С.М., аспірант

Тернопільський національний економічний університет

Автор досліджує особливості фінансового та управлінського обліку трансакцій в іноземній валюті, що супроводжують зовнішньоекономічну діяльність підприємства, та можливості його удосконалення. Розглядається необхідність включення обраної методики обліку розрахунків у іноземній валюті у облікову політику підприємства.

Author investigates current approaches to financial and management accounting of foreign currency transactions within international activities of enterprises and possibilities of their improvements. Accounting policy enhancement concerns accounting methodic of currency transactions is considered.

Постановка проблеми. Вітчизняна економіка характеризується значним рівнем відкритості, що з однієї сторони сприяє виходу українських виробників на світові ринки товарів і послуг, капіталу, факторів виробництва, а з іншої робить її чутливою до зовнішніх шоків. Здійснення зовнішньоекономічної діяльності в умовах сучасного розвитку господарства та інноваційних банківських технологій супроводжується розрахунками у вільно або частково конвертованих валютах, методика обліку та відображення яких впливає на результати діяльності підприємства, що підкреслює актуальність обраної теми дослідження.

Грошові кошти як інструмент забезпечення поточної роботи підприємства, його стратегічного розвитку диктують необхідність збалансування грошових потоків для діяльності компанії. Зазвичай зовнішньоекономічні контракти передбачають розрив у часі між одержанням товарів, послуг, фінансових ресурсів та розрахунками за цими операціями, що вимагає постійного контролю за виконанням зобов'язань та ефективного менеджменту грошових потоків на всіх етапах виконання договору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковіта методичні аспекти обліку розрахунків у іноземній валюті викладені в працях Ф. Бутинця,

Ю. Кузьмінського, І. Жиглей, І. Волкової. Напрями вдосконалення облікової політики щодо операцій в іноземній валюті висвітлені у публікаціях О. Михасика, Д. Чирки, проте подальші дослідження, вважаємо, потрібно проводити з урахуванням переходу вітчизняних підприємств на міжнародні стандарти фінансової звітності.

Постановка завдання. Завданнями нашого дослідження виступають: аналіз поняття зовнішньоекономічної діяльності, її видів, дослідження проблематики здійснення та обліку розрахунків у іноземній валюті для висвітлення достовірної та повної інформації про міжнародні операції підприємства користувачам фінансової звітності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі реалізації комерційних інтересів підприємства знаходяться у пошуку шляхів нарощення прибутковості, що часто призводить до їх переорієнтації на зовнішні ринки. Економічне співробітництво з іноземними контрагентами передбачає укладення угод, які диктують необхідність здійснення розрахунків між сторонами у іноземній валюті (переважно вільноконвертованій). З цього витікає важливість дослідження та вдосконалення способів відображення інформації про рух валютних коштів між контрагентами у фінансовій звітності підприємств для висвітлення реальних результатів зовнішньоекономічної діяльності для внутрішніх та зовнішніх користувачів цієї документації.

Одними з основних категорій цього дослідження є «зовнішньоекономічна діяльність» та «зовнішньоекономічний договір», для тлумачення яких звернемося до вітчизняної нормативно-правової бази, зокрема до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Згідно з цим документом зовнішньоекономічна діяльність - діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами. Зовнішньоекономічний договір (контракт) - матеріально оформлена угода двох або більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх взаємних прав та обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності [1]. Закон України також розкриває види міжнародних операцій, що можна зараховувати до зовнішньоекономічної діяльності підприємства, які традиційно в науковій літературі поділяють на поточні операції (торговельні та неторговельні) і операції, пов'язані з рухом капіталу. На нашу думку, з облікової точки зору під зовнішньоекономічною діяльністю слід вважати сукупність міжнародних торговельних та неторговельних операцій, що урегульовуються контрактними зобов'язаннями в рамках міжнародного нормативно-правового середовища, та включають фінансово-валютну складову. При дослідженні норм Декрету КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» та П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» обґрунтовано класифікацію міжнародних операцій, які становлять предмет бухгалтерського обліку зовнішньоекономічної діяльності, що визначає їхній поділ на трансакції здійснювані самим підприємством та розрахунки, що проводяться його закордонними одиницями (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація зовнішньоекономічних операцій

Вважаємо, можна визначити такі особливості зовнішньоекономічної діяльності, що впливають на процес обліку міжнародних розрахунків:

1) суб'єктами операцій виступають резиденти і нерезиденти, тому при укладанні зовнішньоекономічних контрактів варто враховувати норми як внутрішнього, так і міжнародного законодавства, а також особливості ведення бухгалтерського обліку іноземними контрагентами;

2) більшість зовнішньоекономічних операцій опосередковуються розрахунками в іноземній валюті, тому виступають об'єктом валютного контролю, відтак необхідним є дотримання правових умов здійснення валютно-фінансових операцій;

3) так як міжнародні операції включають територіальну віддаленість сторін договору, то важливим аспектом є врахування валютних, форс-мажорних ризиків та ризиків країни.

Розрахунки в іноземній валюті є важливою складовою зовнішньоекономічних операцій. Найчастіше формами розрахунків виступають платіжні доручення, акредитиви та за останні кілька років збільшилася частка заліку зустрічних вимог. Варто також зазначити, що при використанні платіжних доручень можуть передбачатися як авансові платежі, так і оплата за фактично одержанні товари, надані послуги, виконані роботи.

Через альтернативність способів обліку розрахунків в іноземній валюті підприємству варто визначати обрану методичу у обліковій політиці підприємства. О. Д. Михасик вважає, що у обліковій політиці має висвітлюватися не лише порядок розкриття інформації щодо відображення оцінки зобов'язань, які будуть погашатися за допомогою розрахунків у іноземній валюті, а й порядок визначення первісної оцінки активів, розрахунків за які проводиться у іноземній валюті [2, с. 137].

На нашу думку, необхідним є введення в наказ про облікову політику пункту «Здійснення операцій в іноземній валюті» з відповідними підпунктами:

І. Порядок відображення операцій в іноземній валюті за монетарними статтями та їх перерахунок.

II. Порядок відображення операцій в іноземній валюті за немонетарними статтями та їх перерахунок.

III. Організація складання консолідованої фінансової звітності у національній валюті.

IV. Розкриття інформації про вплив змін валютних курсів у примітках до фінансової звітності.

Однією з основних цілей обліку розрахунків зовнішньоекономічними контрахтами залишається формування повної та достовірної інформації про міжнародні операції підприємства для забезпечення потреб менеджменту, зовнішніх користувачів, контролю зі сторони державних фінансових органів.

Для підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, обов'язковою є наявність поточного рахунка в іноземній валюті для проведення трансакцій. Суб'єктам господарювання, які займаються міжнародною торговельною діяльністю, обслуговуючий банк відкриває також транзитний валютний рахунок, необхідний передусім для виконання зобов'язань з продажу на міжбанківському валютному ринку України валютної виручки у розмірі 50%.

Для потреб бухгалтерського обліку, вважаємо, необхідно провести детальну класифікацію міжнародних операцій для аналітичного забезпечення управлінської служби підприємства. Вітчизняні науковці виділяють кілька класифікаційних ознак, основними з яких є способи розрахунку, характер договорів (О. Михасик, І. Жиглей). І. Волкова зазначає, що розрахунки в іноземній валюті можуть бути найрізноманітнішими, проте в бухгалтерському обліку їх можна групувати таким чином:

- залежно від виду контрагента: облік розрахунків з іноземними постачальниками; облік розрахунків з іноземними покупцями; облік розрахунків з посередниками при здійсненні розрахунків в іноземній валюті (транспортні, страхові організації, декларанти, митниці).

- залежно від форми розрахунків: облік готівкових розрахунків в іноземній валюті; облік безготівкових розрахунків (бартер, вексельна форма, акредитив, інкасо тощо).

- залежно від оплати: попередня; наступна; часткова оплата [4, с. 185].

Ця класифікація може бути використана підприємством для аналітичного обліку розрахунків за зовнішньоторговельними контрахтами. При цьому аналітичні рахунки підприємство відкриває за кожним контрагентом, договором, а також за валютою платежу.

Для обліку розрахункових операцій підприємства, що використовують міжнародні стандарти фінансової звітності, самостійно відкривають субрахунки до рахунків 31 "Поточні рахунки в іноземній валюті" та 314 "Інші рахунки в банку в іноземній валюті", призначені для узагальнення інформації про наявність та рух грошових коштів в іноземній валюті [3], 334 "Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті", 362 "Розрахунки з іноземними покупцями", 3712 "Розрахунки за виданими авансами в іноземній валюті" (на рахунку 371 "Розрахунки за виданими авансами" ведеться облік авансів, наданих іншим підприємствам [3]), 632 "Розрахунки з іноземними постачальниками, 714 "Дохід від операційної курсової різниці", де узагальнюється інформація про доходи від курсових різниць за активами й зобов'язаннями підприємства – пов'язаними з операційною діяльністю підприємства, 744 "Дохід від неопераційної курсової різниці",

945 "Витрати від операційної курсової різниці". Зарахування іноземної валюти на баланс підприємства відбувається за курсом НБУ, що діяв на момент такого зарахування (п. 5 П(С)БО 21). Різниця між вартістю валюти за курсом НБУ та комерційним курсом (вона може бути як додатною, так і від'ємною) не є курсовою різницею, оскільки останню в П(С)БО 21 визначено як різницю між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти при різних валютних курсах. Це так звана розрахункова різниця [5].

Висновки. Таким чином, проведені дослідження дозволяють сформулювати ряд науково-практичних висновків:

1) Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання включає в себе перелік як експортно-імпортних операцій, так і неторговельних операцій, особливістю яких є високий рівень валютних, операційних, інвестиційних і т.д. ризиків. Більшість зовнішньоекономічних операцій передбачають проведення розрахунків у іноземній валюті, при цьому важливим є врахування часового лагу, тобто розриву між моментом відвантаження товарів, надання робіт та послуг та здійснення їхньої оплати. Міжнародна фінансова та інвестиційна діяльність характеризується довгостроковим характером відносин, що підкреслює необхідність контролю за грошовими потоками підприємства з метою управління його валютною позицією та хеджування валютних ризиків.

2) Розрахунки в іноземній валюті виступають важливою складовою зовнішньоекономічної діяльності економічних агентів, тому дослідження методики їх відображення у фінансовій звітності підприємств є актуальною з точки зору впливу на показники прибутковості. Для обліку розрахунків за зовнішньоекономічними контрактами підприємству варто відкривати субрахунки до рахунків обліку грошових коштів для розмежування трансакцій у національній та у іноземних валютах.

3) Наведений аналіз висвітлення розрахунків у іноземній валюті у фінансовій звітності розкриває проблеми вибору оптимальних форм здійснення трансакцій за зовнішньоекономічними контрактами та ведення їх управлінського обліку, що визначає напрями перспективних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон УРСР від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1991. № 29. – Ст. 377. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Михасик О. Організація і методика обліку розрахунків у іноземній валюті / О. Д. Михасик // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2011. - № 4(55). – С. 135-140.

3. Інструкція з застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом МФУ від 30.11.99 р. №291 (зі змінами і доповненнями).

4. Волкова І.А. Розрахунки іноземною валютою та їх облік в зовнішньоекономічній діяльності підприємств України [Текст] / І.А. Волкова, Б.І. Іванюк // Сталий розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – № 7. – С.184–187.

5. Волкова І.А. Щодо питання обліку операцій з купівлі-продажу іноземної валюти в умовах глобалізації економіки України [Електронний ресурс] / І.А. Волкова // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. – 2011. – № 2. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vviem/2011_2/8.pdf.

Рецензент: д.е.н., професор Задорожний З.-М. В.